

Slovensko imenoslovje v Italiji

Pavle Merkuš

IZVLEČEK: V prispevku je na kratko prikazano slovensko imenoslovje v Italiji s poudarkom na času po naselitvi naših prednikov v tem prostoru. Pri tem so upoštevana predvsem krajevna in osebna imena.

Slovenian Onomastics in Italy

ABSTRACT: The article gives a brief overview of Slovenian onomastics in Italy, especially for the period after the settlement of our ancestors in this area. The presentation is focused on place-names and personal names.

Kraji na Tržaškem, Goriškem in na skrajnem severu v Kanalski (-aŋ-) dolini so bili deležni kulturnega in jezikovnega razvoja vseh avstrijskih Slovencev do l. 1918, ko so pripadli Italiji. Zahodno od Idrije pa so pripadali zapovrstjo Langobardom (do leta 774), oglejskemu Patriarhatu (do 1420), Beneški republiki (do 1797), po politično katastrofalni in jezikovno nevpilni francoski in avstrijski okupaciji pa od l. 1866 enako katastrofalni osvojitvi Italije ti kraji niso bili deležni osrednje slovenske akulturacije in so zato delno ohranili dragocene arhaizme, hkrati razvili presenetljive inovativne pojave, sicer pa doživeli močno interakcijo s furlanščino (do 1866), pozneje pa z italijanščino.

Slovani so se tu pojavili konec 6. stoletja in se sprva borili z Langobardi za posest ali nadvlado gorskih pašnikov severno od Čedada; v tem času so še po slovanskem ključu prilikovali obstoječe substratne in latinske toponime, hidronime in redke oronime: hdn. Aesontius > Sóca, Natiso > Nadiža/Nediža, Turris > Ter; orn. Canin > Čaniñ; tpn. *Balneolum > Bolônc, Tergeste > Trst, Cormones (Cormòns) > Krmín, *Civitate (Cividale del Friuli) > Čoudàd/Čedàd, Nimis > Néme, Attimis > Áhten/Áhta, Utinum (Udine) > *Yden > Vídan/Ūídan, Glemona > Gumín.¹

Po bitki v Lauriani (l. 720) so si Slovani že delili nadzor pašnikov z Langobardi, a ti so hitro ošibeli in izginili. S frankovsko nadvlado in fevdalizmom je nastala slovenska kolonizacija istočasno s slovenskim jezikom. Tedaj so začela nastajati slovenska naselja tudi v ravnini; prva so bila bržkone v bližini benediktinskih opatiji (S. Giovanni in Tuba/Štiván, Corno di Rosazzo (*Kóren?), Moggio

¹ Obliki Boljúneec in Vídem sta kasni mistifikaciji.

Udinese/Móžac); pogostoma so ustrezni tpn. izpeljani iz slovanskih osebnih imen: Devín (< Děva, Duino), Mávhinje (sprva n. sg., danes tudi f. pl. < *Málehina, Málčina). V 13. stol. izpričujejo dokumenti, da je slovenska kolonizacija končana, imena pa kažejo, da je bila že pred koncem 10. stoletja imela enak obseg. Nova neselja so nastajala do 16. stoletja, ko so jih radi poimenovali z množinsko obliko priimkov (Ferlúgi, Conconello).

Po ogrskem opustošenju v 10. stoletju so zemljiški lastniki (cerkev in plemiške družine) vpeljali v opustele kraje osrednje Furlanije kolone s sosednjih vzhodnih slovanskih dežel in ti so pogostoma poimenovali po slovensko nova naselja (*Gorizzo, Goricizzo, Jutizzo*, ki so prevzela arhaično furlansko žensko končnico -o) medtem ko spadajo naselja nedaleč od današnje jezikovne meje verjetno že v čas prve slovenske kolonizacije (*Redipuglia* < *Rodopolje, *Turriaco* < *Turják).

Osebna imena so bila do polovice 15. stoletja še v veliki meri poganska imena slovanskega izročila (*Soboslav, Nedelj, Misəl, Məstà, Hvala, Pribec, Stojan, Staniša, Grdoša...*; *Sfetoslava, Nedeljka, Sončica, Jasna...*), ki so se odtlej delno ohranila le kot priimki (atpn. *Črnogoj* > cgn. *Černigoj*).

Priimki so najprej nastali v samem Trstu (verjetno že v 12., gotovo v 13. stol.: *1275 Kalaç/Caleç* < *tkalec*, 14. stol. *Babig, Blagoxich, Boxich, Buria, Copri-va, Cossec, Covaç, Lisiça, Moçnich, Nemec, Petaç, Prosineç, Saieç, Sivasegla, Sobec, Volchojebec, Vrixingoi...*) in se odtod razširila na slovensko okolico; zahodno od Idrije so slovenski priimki začeli nastajati v času beneške republike.

Vzdevki so bili v poznem srednjem veku prisotni v bogati meri (v Trstu v 14. stoletju *Pobosnich, Bogaimye, Cerschenich, Cesnech, Cluch, Cremeneç, Dragariba, Dreita, Maçcha, Nabiaveç, Ouchernich, Peryathel, Podreicha, Schierbec, Ticiça...*). Hišno ime je še danes v slovenskih naseljih krepko zasidrana stalnica; na skrajnem zahodu so hišna imena pogostoma priča izvirmih slovanskih priimkov, medtem ko so prebivalci dobili v cerkvenih maticah nove priimke v latinski ali italijanski obliki (v Reziji: *Ujájūcat* < *Valjávec versus *Di Lenardo*).

Literatura¹

- Dapit, Roberto, *Aspetti di cultura resiana nei nomi di luogo, 1. Area di Solbica / Stolvizza e Korito / Coritis, Cleup*, Padova 1995; 2. *Area di Osoanë / Osecaco e Uçja / Ucceca, Cleup*, Padova 1998.
- *Cognomi e nomi di famiglia dell'Alta val Torre*, Comune di Lusevera/Campanotto Editore, Lusevera 2001, 253.
- Klemše, Vlado, *Krajevna, ledinska in vodna imena v Števerjanu*, Slovensko Planinsko Društvo, Gorica, 1993.
- Merkù, Pavle/Paolo, *Ob imenih slovenskih krajev v Italiji, Jezik in slovstvo* 1969, 69–71.
- *Pisava in raba slovenskih krajevnih imen v Italiji, Jezik in slovstvo* 1970/71, 74–75.

¹ Navajal bom predvsem najnovejšo italijansko bibliografijo.

- Problemi di onomastica regionale: i cognomi in Val Resia, *Metodi e ricerche III* 1, S. Daniele del Friuli 1981, 63–68.
- Precisazioni toponomastiche, *Ambiente storico e vita di popolo nel territorio del Torre*, Udine 1982, 57–62.
- Onomastica slovena in un quaderno cividalese del '400, *Quaderni cividalesi* 10, Cividale del Friuli, 1982, 21–25.
- *Slovenski priimki na zahodni meji*, Mladika, Trst 1982.
- Precisazioni toponomastiche - 2, *Il territorio di Attimis ed i suoi riiferimenti Nieviani*, Udine 1983, 43–46.
- Influenze del tergestino sull'onomastica slovena triestina, *IV congresso internazionale della cultura interadriatica*, Pescara, 26–29 maggio 1983, ms.
- Fitotoponimi e dendrotoponimi sloveni sul Carso / Slovenski fitotoponimi in dendrotoponimi na Krasu, *Carso triestino, natura e civiltà / Tržaški Kras narava in človek*, senza luogo e data, ma Rupingrande, 1983, pp. Non numerate / brez kraja in datuma, a Repen, 1983, strani niso oštevilčene.
- Imena ob obali / I nomi della costa, *Liburnia VI/3–4*, Trieste 1983, 28–29.
- Appunti toponomastici, *L' "universo" del Torre ed Ippolito Nievo*, Udine 1983, 99–106.
- Patronimici in -ič a Trieste nel basso Medioevo, *Linguistica XXIV*, Ljubljana 1984, 275–282.
- *Imena naših krajev*, Mladika, Trst 1987.
- *La toponomastica del Comune di Duino Aurisina*, Duino Aurisina 1990.
- Toponimi a confronto in due carte militari, *Consuetudini e motivi storici del territorio di Taipana*, Udine 1987, 59–63.
- Antropotoponimi sloveni sul Carso, *Est Europa* 1, Udine 1984, 125–137.
- Toponomastica del Comune di S. Dorligo della Valle: il quadrante nordorientale, 1985, ms.
- Slovenska srednjeveška antroponimija ob romanski meji, *Slavistična revija* 1987, 321–327.
- I nomi delle acque in Val Rosandra, *Alpi Giulie* 83/1, Trieste 1991, 20–22.
- Percedo(1), *Alpi Giulie* 84/2, Trieste 1991, 109–112.
- Onomastica tergestina nel Trecento, *Linguistica XXXI*, Ljubljana 1991, 314–324.
- Krajevno imenoslovje na Tržaškem, *Zgodovinska in metodološka opazanja, Zgodovinski časopis* 45/4, Ljubljana 1991, 565–580.
- I nomi primari del monte S. Leonardo e del monte Lanaro: Lípnik e Vólnik, *Alpi Giulie* 85, Trieste 1991, 38–41.
- Prispèvek k mikrotoponmastiki tržaške okolice, *Slavistična revija*, 1992/1, Ljubljana 31–41.
- *Svetniki v slovenskem imenoslovju*, Mladika, Trst 1993.
- *Il "Libro di perticationi" del Notaro Giusto Ravizza (1525): il testo e l'analisi dei nomi personali, di istituzioni e di luoghi*, Devin, Trieste 1994.
- *Toponomastica del Comune di Sgonico, Sgonico* 1995, / *Toponomastika občine Zgonik*, iz italijanščine prevedli Mojca Švab Guštin in Franka Žerjal, Zgonik 1995.

- Un idronimo ritrovato: Krmíščica, *Scritti di linguistica e dialettologia in onore di Giuseppe Francescato*, Trieste 1995, 213–214.
- Predkrščanska slovenska osebna imena v Trstu (1307–1406), *Zbornik Brižinski spomeniki*, ZRC SAZU, Ljubljana 1996, 451–455.
- L'antroponomastica nell'area di interferenza friulano-slovena, *RION* III/2, Roma, 1997, 363–370.
- La toponomastica dell'Alta val Torre, Comune di Lusevera 1997.
- Su alcuni toponimi sloveni in Friuli, *Ce fastu?* LXXIII/1, Udine 1997, 169–172.
- Nomi di luoghi all'ombra di San Floriano, in: Zavarh, Lusevera 1997, 20–23.
- La datazione dei toponimi slavi in Friuli: problematiche e ipotesi, in: AA.VV., *Paolo Diacono e il Friuli altomedioevale (secc. VI–X)*, *Atti del XIV Congresso internazionale di studi sull'Alto Medioevo, Cividale del Friuli – Botenico di Moimacco, 24–29 settembre 1999, Tomo secondo*, Centro italiano di studi sull'alto medioevo, Spoleto, 2001, 697–712.
- La presenza slovena nella città preemporiale, *Storia economica e sociale di Trieste, Volume I, La città dei gruppi 1719–1918*, LINT, Trieste 2001, 273–291.
- I più antichi cognomi sloveni a Trieste: problematiche e realtà, *RION*, Roma, 2002, v tisku.
- Zuanella, Božo/Natale, Toponomastica delle Valli del Natisone, *Dom*, 1980–1986.
- Hišna imena in priimki v Sovodenjski občini, *Dom*, 1982–1984.
- Slovenska krajevna imena v vzhodni Benečiji, *Dom*, 1987.
- Slovenski priimki v občini Svet Lenart / Špeter, *Dom*, 1992–1996.